

DR. LUKÁCS DEZSŐ  
(1913–1989)

Erdélyben, a Hunyad megyei Szászvároson született 1913. február 12-én. Édesapja járásbíró, édesanyja pedagógus volt. A korabeli viszonyok miatt kénytelen volt elhagyni szülőföldjét, így érettségi bizonyítványát már Szentesen szerezte meg. Ezután a szegedi Tudományegyetem természettudományi karára iratkozott be természetrajz-földrajz szakos hallgatónak.

Döntő hatással volt rá a Székelyföldről származó Dr. Gelei József professzor. Az ő kollégiumait hallgatta, s kitűnő vizsgát tett nála. Irányítása mellett, miként mestere, protisztológiai kutatásokkal kezdett foglalkozni.

23 éves korában a szegedi egyetem Általános Állattani és Összehasonlító Bonctani Tanszékének gyakornoka, majd a tihanyi Biológiai Intézet ösztöndíjas kutatója lett. Doktori értekezése Szegeden jelent meg 1937-ben.

1937 őszén katonai szolgálatra hívták be, majd a kassai premontrei rend II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumában tanított.

1947-től az egri Érseki Római Katolikus Líceum és Tanítóképző tanára lett. 1948 nyarán az egri állami Gárdonyi Géza gimnáziumba helyezték át.

1949-ben új korszak kezdődött Dr. Lukács Dezső pedagógiai és tudományos munkásságában. A Pedagógiai Főiskola Debrecenből Egerbe költözése után lehetősége nyílt arra, hogy az intézmény Állattani Tanszékén taníthasson. Előbb óraadó tanár, majd pályázat útján elnyerte az adjunktusi állást is. Lelkesen dolgozott Dr. Gelei Gábor tanszékvezető mellett.

A tanszékvezető 1952-ben bekövetkezett halála után, a meghirdetett tanszékvezetői állásra pályázatot nyújtott be, melyet elfogadtak és docensi minőségben az Állattani Tanszék vezetője lett. Így tehát 1952–1958 között Ő vezette a tanszéket. Már akkor jól ismerte a tanszéken folyó sokirányú munkát, s elődje vonalát, munkastílusát vitte tovább, de új elgondolásaival is színesítette azt. Az akkori igényeknek és lehetőségeknek megfelelően tovább fejlesztette a tanszéket.

A Köznevelési Minisztérium 1951-ben megbízást adott a pedagógiai főiskolák állattan tankönyveinek megírására (az Állattan I. és az Állatrendszertan II.). Ezt a feladatot az akkor működő főiskolák (Eger, Pécs és Szeged) tanszékvezetői végezték. Dr. Lukács Dezső is jelentős részt vállalt ebből a nehéz munkából. Mivel a tanszéken adminisztrátorunk akkor még nem volt, ő maga gépelte kéziratát két ujjal az öreg nagykocsis Remington írógépen. A többi tanár is ezt tette szükség esetén.

Szigorú napirendje volt. Rendszeresen 1/2 8-kor érkezett be munkahelyére és 13 óráig dolgozott. Akkor a menzáról elvitte az ebédet családjának. Ebéd után

1/2 4-ig foglalkozott a két általános iskolás fiával, Dénessel és Gáborral. Délután 4 órakor visszajött a tanszékre és este 7 óráig dolgozott ott.

Felesége Andaházi Katalin az egri Közgazdasági Szakközépiskolában tanított, nappali és esti tagozaton egyaránt.

Lukács Dezső tanóráira gondosan felkészült. Igen sok szakirodalmat áttekinthetett. Sokat szemléltetett. Sokszor idézett előadási során tudós emberek által írt cikkekből, könyvekből.

Az oktató-nevelő munka mellett nagy odaadással kutatta a Bükk-hegység vizeinek állatvilágát. Ilyen jellegű kutatásokat én is végeztem vele és önállóan is. Íme, néhány dolgozat címe:

Lukács D.: Adatok a planáriák és a *Sadleriana pannonica* bükk-hegységi előfordulásának ismeretéhez. Állattani Közl. XLIV. 1954.

Lukács D.: Adatok az egri melegvizek állatföldrajzi és ökológiai viszonyaihoz. Hidrol. Közl. 30. 1950.

Dr. Lukács D. – Vajon I.: Jegyzetek a Bükk vizeinek állatökológiai és állatföldrajzi viszonyaihoz. Egri Ped. Főisk. Füzetek 22 1955.

Kissé hirtelen, érzékeny, de jó szándékú, megértő, ambiciózus ember volt. Az én munkámat mindig nagyra értékelte. Kíváncsi volt véleményemre és sokszor elfogadta azt. Jó munkatársak és jó barátok voltunk. Barátságunk a tanszékről való távozás után is megmaradt, ami gyakori levélváltásban nyilvánult meg.

A főiskoláról 1958-ban – politikai okok miatt – rokkantsági nyugdíjba küldték. Ő ekkor még csak 45 éves volt. Ez a kényszerű nyugalom nem tartott sokáig. 1959 szeptemberétől Kaposváron a Somogy megyei Közegészségügyi és Járványügyi Állomáshoz nevezték ki parazitológusi munkakörben. Itt dolgozott nyugdíjazásáig. Sokszor számolt be levélben legújabb munkáiról, utazásairól.

A hetvenes években két alkalommal is módja volt Nápolyban a világhírű Stazione Zoologica „magyar asztalánál” dolgozni.

1983-ban Kaposvárról Sopronba költöztek. Költözésük előtt egy hónapon belül két levelet is írt. A másodikban részletesen beszámol készülődésükről és jövőbeni terveiről. 1983. november 1-jén írt leveléből idézek: „Október 10-én kaptuk meg a Művelődésügyi Minisztérium ajánlott levelét, amely szerint azonnali hatállyal a soproni Nyugdíjas Pedagógusok Otthonába utaltak be bennünket és október végéig el kell foglalni helyünket. E levél megérkezése után én odautaztam, hogy tájékozódjam a körülményekről. Mit lehet magunkkal vinni stb. Ennek megfelelően otthonunkat felszámoltuk, bútorainkat és egyéb ingóságainkat eladtuk. Csak felső ruházatot, fehérneműt, két díszpárnát, néhány képet és kevés könyvet hoztunk magunkkal.”

Egy másik levelében beszámol arról, hogy dolgozik a Dr. Gelei Józsefről írt kismonográfián, és arról, hogy kéziratban van már egy 240 oldalas készülő könyve, melynek címe: Humán parazitológia alapjai. A kultúrához és a szaktudományhoz való ragaszkodását bizonyítja, hogy Sopronban – 70 évesen – beiratkozott a városi és az erdészeti egyetemi könyvtárba. Az egyetem Vadvédelmi

Tanszékén (nem statusban) kapott egy munkaasztalt mikroszkóppal, ahol a környékbeli vizek állatvilágát kezdte vizsgálni, amint tette azt annakidején a Bükkben is.

Családjában történő változásokról beszámolt néha. Megírta azt is, hogy idősebbik fia Dénes fiatalon elhunyt (áramütés következtében), de még ezt a csapást együtt viselték el feleségével, aki állandó segítője és lelki támasza volt. 1984-ben újabb súlyos csapás érte Dr. Lukács Dezsőt. Egy olaszországi útjuk alkalmával elhunyt a felesége is.

Sorsának további alakulásáról csak évekkel később értesültem. Kádár Zoltán róla emlékező dolgozatában írja (Állattani Közlemények 1992.): „Lukács Dezső életének utolsó évtizede sok küzdelemmel volt teljes. Nyugdíjba vonulása után Sopronba, majd Budapestre költözött, ám a fővárosban csupán egy peremkerületi szociális otthonban jutott hely az ő és második felesége számára. A nyugodt munkakörülmények teljesen hiányoztak, holott Ő élete úgyszólván utolsó pillanataig dolgozott azon, hogy megőrkítse a magyar állattani tudomány kiválóságainak életét és munkásságát. Nehéz körülményei, fokozódó betegségei ellenére is maradt benne olyan életigenlés, amely mások számára is vonzóvá tudta őt tenni. Utolsó elégtétel az volt életében, hogy 1988. szeptember 3-án átvehette a szegedi József Attila Tudományegyetem aranydiplomáját.”

Dr. Lukács Dezső tudományos munkássága három fő területre osztható:

1. A vizek állatvilágának ökológiai és állatföldrajzi vizsgálata.
2. Humán parazitológiai vizsgálatok.
3. Szaktudománya (zoológia) kiválóságai életútjának ismertetése.

Ezek között vannak olyanok, amelyek nyomtatásban megjelentek, mások – köztük nagyobb művek is – kéziratban maradtak meg.

Összes publikációinak száma: 208.

Eger, 2009. augusztus 10.

**Dr. Vajon Imre**